

Natalija KLIMANSKIENĖ

LEVAS KARSAVINAS IR JO ŠEIMA

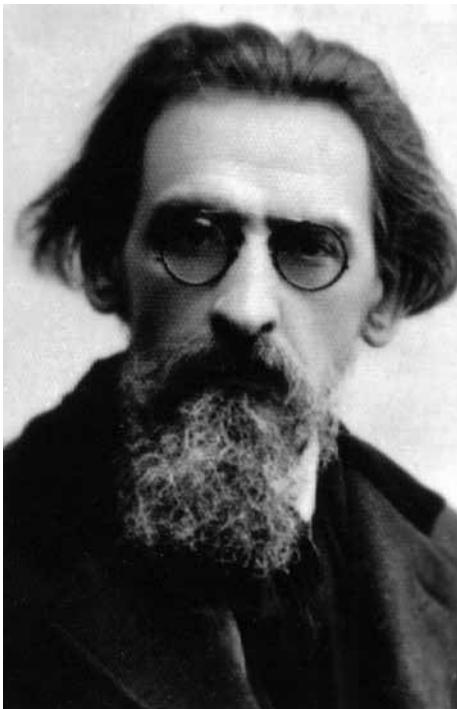
LEV KARSAVIN AND HIS FAMILY

There are not many people left who knew Lev KARSAVIN (1892–1952) and his family personally. For this reason, I have decided to share these already fading memories of the times of my childhood and youth, when I had the pleasure of interacting with this interesting and cultivated, albeit tragically unfortunate family. I spent much time with the Karsavin family. Although I did not have a chance to converse with Professor Karsavin, I was invited to dine at the same table, and often listened to his conversations with my stepfather Professor Vosylius Sezemanas and the other guests.

I heard a lot about him from my mother Vilhelmina Doberaitė Sezemanienė (1912–1998), Karsavin's wife Lidija, and their daughters Irina and Siuzana.

Natalija KLIMANSKIENĖ

Levas Karsavinas. Kaunas, 1938–1939.
Natalijos Klimanskienės asmeninis archyvas



Pažįstančių asmeniškai Levą Karsaviną ir jo šeimą liko nedaug. Todėl sumaščiau pasidalinti jau blėstančiais prisiminimais apie tuos mano vaikystės ir jaunystės laikus, kai teko artimai bendrauti su šia įdomia ir kultūringa, deja, tragiško likimo šeima. Karsavinų aplinkoje praleisdavau daug laiko. Su profesoriumi Karsavinu tiesiogiai nebendravau, bet teko vaišintis prie bendro stalo, girdėti jo pokalbius su mano įtėviu profesoriumi Vosyliumi Sezemanu ir kitais svečiais. Daug apie jį man pasakojo mano mama Vilhelmina Doberaitė-Sezemanienė (1912–1998), Karsavino žmona Lidija, jų dviejų dukterys Irina ir Siuzana.

Levas Platonovičius Karsavinas (1882-12-14–1952-07-12), Rusijos ir Lietuvos istorikas, filosofas, gimė Sankt Peterburge Platono Karsavino, Marijos teatro baleto artisto, ir mokytojos Anos Chomiakovos šeimoje.

Pagal pasakojimus Karsavinų šeima kilusi iš Bizantijos imperatoriškosios Paleologų šeimos. Karsavinų duktė Irina apie tėvą sakiusi, kad jis turėjo ryškią senovės graikų dvasią. Jo knygoose, straipsniuose ryškus siekis peržiūrėti stačiatikybę, ją atnaujinti ir sutvirtinti.

Pamenu Karsaviną buvus gražų, liekną, vidutinio ūgio vyrą liūdnomis agato spalvos akimis, ilgokais tamsiais plaukais, smailėjančia barzdele. Tai buvo kilnus, santūrus, aristokratiškų bruožų ir elgsenos žmogus. Kaip istorikas ir įžvalgus pilietiškas žmogus, Karsavinas stebėtinai numatė politinius vyksmus. Jis prognozavo, kad komunizmo idėja išsisklaidys tarsi dūmai, o bolševikų valdžia išsilaikys ne ilgiau kaip šimtą metų, numatė ir Antrojo pasaulinio karo pradžią. Kaip matote, jis neklydo.

Karsavinas mėgo brangius prancūziškus vynus, gurmantiškus patiekalus. Kai žmonės karo ir pokario metu miestuose gyveno pusbadžiu ir rūpinosi turėti bent duonos ir lašinių, Karsavinas pareiškėdavo, kad geriau badaus nei atsisakys rūkyti brangų „Zolotoje runo“ tabaką bei gerti stiprią juodą arbatą. Šių prekių galima buvo brangiai nusipirkti juodojoje rinkoje. Dėl tokių Karsavino pomėgių šeimai buvo sunku gyventi. Kad ir kaip ten būtų, jam būdinga buvo rūpintis žmonėmis, kurie, jo manymu, buvo to verti. Gerai atsiliepdamas apie kolegų straipsnius, knygas, pasirūpindavo jų leidyba.

Levą Karsaviną mėgo studentai, kolegos. Jo populiarumui įtakos turėjo ir jo humoro jausmas. Šeimoje jis buvo geras tėvas; labai mylėjo savo tris dukteris, rūpinosi jų likimu, domėjosi jų nuotaikomis, išgyvenimais. Stebėjo jis ir savo vidinį pasaulį. Ypač jį domino būsena, kai bemingant realus pasaulis kinta, pereina į kitą, kai esi dar čia ir kartu už sąmonės ribų.

Būdamas religijos filosofas, Karsavinas dažnai svarstė su Sezemanu teologinius klausimus. Labiausiai jį domino stačiatikybė bei katalikybė. Pamenu, kad prisikėlimą iš numirusiųjų jis aiškino sielų materializavimusi. Anot Karsavino, sielos yra

nevisavertės, nes neturi regėjimo, klausos, jutimo bei kitų organų. Joms būtinas naujas kūnas, ir tik tuomet amžinas gyvenimas yra prasmingas.

Karsavinas labai gerbė kitų laisvą valią. Jis sakė: „Negalima prievartauti kitų žmonių valios“. Šitai taikė ir gyvūnams. Jis turėjo dobermanų veislės šunį Ciucį. Ciucis mėgdavo užšokti ant jo rašomojo stalo, stovinčio prie lango, ir šildytis saulėje. Karsavinas jo nenuvarydavo ir toliau nepatogiai pasislinkęs rašydavo ant stalo kampučio.

1906 metais Levas Karsavinas, Sankt Peterburgo Istorijos ir filosofijos fakulteto studentas, susituokė su Lidija Kuznečova (1881–1961), Aukštųjų moterų kursų studente (vėliau rusų kalbos dėstytoja). Keliaujant su žmona po Europą, 1906 metų gruodį jiems gimė duklė Irina, o 1911-ųjų gegužės 7 dieną Romoje – antroji duklė Mariana. Trečioji duklė, Siuzana, gimė 1920 metų birželio 6-ąją Petrograde.

Gyvendamas užsienyje ir Rusijoje Karsavinas daug dirbo – rašė knygas bei straipsnius, skaitė paskaitas. 1913 metais apgynė disertaciją „Religinis gyvenimas Italijoje XII–XIII a.“, paskirtas Sankt Peterburgo universiteto profesoriumi. Istorijos ir filosofijos fakultete dėstė viduramžių istorijos kursą.

Manau, kad neišduosiu šeimos paslapčių, jeigu parašysiu apie Karsavino kančias dėl moters. Man teko filmuotis Kaliningrado profesoriaus Vladimiro Šaronovo dokumentinėje kino trilogijoje apie Levą Karsaviną „Simfoninė asmenybė“. Viena filmo dalis pasakoja apie Karsavino studentę Jeleną Skržinskąją, kurią jis buvo įsimylėjęs. 1920 metais Karsavinas pradėjo lankytis jos namuose. Romantinės meilės jis neslėpė nuo šeimos ir nuo visuomenės. Žmona siekė, kad jų santykiai būtų nutraukti, bet Karsavinas vis grįždavo pas savo svajonių moterį. Jelena Skržinskąją savo ruožtu reikalavo, kad Karsavinas paliktų šeimą. Žmonos ir dukterų palikti jis nesiryžo. Meilę šeimoje laikė tik blankiu tikros meilės atspindžiu, kurią žudo buitį ir pareiga, tačiau pareiga jam buvo svarbiausia ir dėl pareigos jis aukojo savo ir Jelenos meilę. Būdamas trijų vaikų tėvas, Karsavinas dėl savo aukštos moralės ir religinių įsitikinimų negalėjo sulaužyti sutuoktinio priesaikos. Jo meilė buvo tyra ir graži, bet tragiška. 1922 metais išleista Karsavino knyga „Peterburgo naktys“, kurioje jis poetiškai aprašė savo romantinę meilę. 1932 metais knygoje „Poema apie mirtį“ Karsavinas mini savo gyvenimo moterį, vardu Elenytė. Tai yra slaptas Jelenos vardas. Jelena Skržinskąją laiške Marianai rašė, kad Karsavinas jai paskyrė pasimatyti viešbutyje. Kai ji pradėjo nusirenginėti, jis nusisuko ir žiūrėjo pro langą. Toliau nieko neįvyko, jis net nepalietė jos. Jelena nusivylė jo poelgiu ir pabėgo iš viešbučio. Karsavinas susirašinėjo su Jelena iki senatvės ir keletą kartų susitiko.

1922 metais profesorius su šeima bei kitais įžymiais mokslininkais, filosofais, rašytojais buvo ištremtas iš Tarybų Sąjungos. Kurį laiką jis gyveno Berlyne, Paryžiuje, Italijos miestuose. Užsienyje ištraukė į euraziečių kultūrinio-politinio judėjimo veiklą, rašė daugiausia religinio turinio straipsnius rusų, vokiečių, italų, čekų kalbomis. Tuomet jis buvo dar mažai žinomas. Jį pažinojo tik kaip istoriką, Universiteto profesorių ir kaip įžymios Marijos teatro Sankt Peterburge primabalerinos Tamaros Karsavinos (1885–1978) brolių.

Daugelis Karsavino kolegų ir pažįstamų jo nemėgo, nes jis sakydavo žmonėms tiesią akis, nevengdavo kritikos ir sau pa-



Lidija Karsavina. Kaunas.
Natalijos Klimanskienės asmeninis archyvas

čiam. Smerkdamas bolševikų valdžią ir marksizmo ideologiją, užvaldžiusią Rusiją, jis kritikavo ir rusų emigrantų veiklą. Dėl tos priežasties daugelis jo šalindavosi. Materialiniu atžvilgiu tai buvo jam sunkus laikotarpis. Šeimai tekdavo taupyti, jam reikėjo ieškoti pragyvenimo šaltinių, rūpintis buitinais reikalais, rašyti naktimis.

1927 metais A. Voldemaro ir I. Tamošaičio iniciatyva Karsavinas gavo kvietimą dėstyti Lietuvos universiteto (1928–1940 Vilniuje) Humanitariniame fakultete ir 1928 metų sausį pradėjo dirbti Kaune. Tuo pasirūpino profesorius Sezemanas, kuris pažinojo Karsaviną dar iš Sankt Peterburgo studentavimo laikų. Karsavinas greitai išmoko lietuvių kalbą, parašė penkių tomų fundamentalų veikalą „Europos kultūros istorija“ ir daug įvairių darbų bei straipsnių enciklopedijai.

Dirbdamas Kaune, Karsavinas vasaras praleisdavo Paryžiuje su žmona Lidija ir dviem dukterimis. Lidija nenorėjo kraustyti iš Paryžiaus į Kauną, nes Lietuva, palyginti su Prancūzija, jai atrodė kultūrinė provincija, taip pat turėjo įtakos ir prasidėję šeimyniniai nesutarimai.

1933 metais vis dėlto Karsavinas parsivežė iš Paryžiaus žmoną ir jaunesniąją dukterį Siuzaną. Šeima apsigyveno penkių kambarių bute V. Krėvės g. 17. Vyresnioji duklė Irina, baigusi Sorbonos universitetą, gyveno pas tetą Tamarą Londone.

Karsavino duklė Mariana būdama 18 metų ištekėjo už gerokai vyresnio muzikologo Piotro Suvčinskio. Jie visą laiką gyveno Paryžiuje. Mariana dirbo dailininke madų žurnaluose. Šeima vaikų nesulaukė. Senatvėje Mariana susirgo Alzheimerio liga ir paskutines gyvenimo dienas praleido senelių prieglaudoje, kurioje 1995 metais mirė.

Laikotarpis, kai Karsavinas gyveno Kaune (1928–1940), buvo gana ramus, kūrybingas, be materialinių sunkumų. Jam nereikėjo rūpintis buitimi, žmona sudarė visas sąlygas dirbti.



Mariana Karsavina. Paryžius, 1929; Irina Karsavina. Berlynas, 1924

Aš susipažinau su Karsavinu ir jo šeima 1938 metais. Tuo metu mano mama išsiskyrė su mano tėvu Jurijumi Kovriginu ir ištekėjo už profesoriaus Sezemano. Mes apsigyvenome J. Tumo-Vaižganto gatvėje visai netoliese Karsavino namų. Mūsų šeimos susibičiuliavo ir dažnai susitikdavo.

Kad ir kaip keista, man daugiausia teko bendrauti ne su dešimčia metų už mane vyresne Siuzana, o su Karsavino žmona Lidija. Ji neturėjo savo vaikaitių ir labai prie manęs prisirišo. Man ji irgi tapo labai artima. Mūsų draugystė prasidėjo 1938 metais per Kalėdas. Lidija puošdavo Kalėdų eglutę savo gamybos žaisliukais, saldumynais ir pasikviesdavo draugų šeimas su vaikais, sugalvodavo įvairių žaidimų. Pavyzdžiui, išimtos spintos durys imituodavo kalną, nuo kurio vaikai leisdavosi žemyn, tvenkinį vaizduodavo kartoninės žuvytės su magnetukais dėžėje, iš kurios vaikai su meškerėmis žvejodavo. Taip pat vaikai žaisdavo slėpynių bei fantais. Vakarėlio pabaigoje gaudavo dovanėlių. Vėliau, prieš kitas Kalėdas, mes jau abi gaminome žaisliukus eglutei iš žievės, plastilino, plunksnų, riešutų.

Lidija pasakojo man daug įvairių istorijų iš savo jaunystės. Vieną jų gerai pamenu. Jos draugė Tania Repina buvo žinomo rusų dailininko Iljos Repino (1844–1930) jaunesnioji dukra. Repino namuose rinkdavosi daug jaunimo, dailininkų, rašytojų, muzikantų. Per šventes buvo rodomi „Gyvieji paveikslai“. Atidengus užuolaidą svečiai pamatydavo sustingusių žmonių figūras antikiniiais apdais ir šį laikotarpį atitinkančiomis dekoracijomis. Siužetai dažniausiai buvo parenkami iš senovės graikų, romėnų istorijos, mitologijos. Jaunimas pats siuvo drabužius, piešė dekoracijas. Visos detalės kruopščiai atitiko to meto madą, interjerą ir aplinką. Repino namuose buvo rengiami kaukių baliai. Lidija aktyviai dalyvavo šiuose renginiuose. Vėliau, kai mes susidraugavome, ji pradėjo ir man kurti karnavalinius kostiumus iš įvairių senų mamos, močiutės, prosenelės apdarų. Tai buvo ispanės, pikų damos, undinės, Džuljetos, čigonės kostiumai.

Karsavina buvo meniška natūra. Ji visur bandė įžiūrėti grožį. Ypatingą dėmesį ji skyrė maisto ruošimui ir pateikimui. Pjaustydama daržoves, suteikdavo joms įvairių formų ir derindavo spalvas lėkštėse, gražiai sudėliodavo maistą, papuošdavo patiekalus įvairiais žalumynais. Kasdieniai pietūs atrodydavo šventiškai ir patraukliai. Nuobodžius virtuvės darbus ji paversdavo menu. Lidija mokėjo gerai siūti, siuvinėti. Kai mano draugei reikėjo pasiūti suknelę, o pinigų ji neturėjo, Lidija ap-

siėmė jai pagelbėti. Draugė turėjo stovėdama kelias valandas pavirsti manekenu, o Lidija dėliojo ant jos medžiagą ir siuvo. Kai Lidija ruošdavosi su vyru eiti į svečius, ji dažnai paskutinę minutę pradėdavo taisyti savo drabužius, derinti prie apdarų skrybėlaites ar taisyti jų formas. O Karsavinas susinervinęs vaikščiodavo koridoriumi ir ragindavo ją paskubėti.

Vieną vasarą aš su tėvais atostogavau Ignalinoje. Lidija atvažiavo mūsų aplankyti. Mes smagiai leidome laiką – vaikščiodavome po apylinkes, irstydavomės valtimi ežere, rinkdavome laukines gėles, komponuodavome puokštes bei herbariumus. Atsigulę ant žolės, apžiūrinėdavome kiekvieno augalėlio unikalią formą ir stebėdavomės šio mikropasaulio įvairumu. Kai nulenkę galvas beveik liesdavome žoleles, išryškėdavo jų spalvos, susiliedavo kontūrai, ir mes pamatydavome nuostabių vaizdus, primenančius abstraktinius paveikslus. Vakarais stebėdavome lapuočių medžių siluetus, kurie primindavo fantastinių būtybių formas. Dieną stebėdavome, kaip keičiasi debesys.

1940 metais mūsų šeimas kartu su Vytauto Didžiojo universitetu iš Kauno perkėlė į Vilnių. Mes apsigyvenome Didžiojoje g. 24-23, buvusiuose Chodkevičių rūmuose, o Karsavinai – kitoje gatvės pusėje, namo Nr. 1 pirmame bute, vėliau – to paties namo aštuntame bute. Jų penkių kambarių butas buvo antrame aukšte. Atsimenu, kad ten buvo daug senovinių baldų, knygų, paveikslų. Svetainę puošė XIX amžiaus ažuoliniai raižyti baldai ir didelė Ticiano paveikslas „Danaja“ kopija. Tais pačiais metais iš Londono atvyko vyriausioji duktė Irina ir apsigyveno kartu su tėvais. Ji įsidarbino Vilniaus universitete ir dėstė anglų kalbą. Tuo laikotarpiu Irina susitikinėdavo su dailininku grafiku Mečislovu Bulaka (1907–1994), jis dėstė Dailės institute. Dailės institute nuo 1945 metų skaitė paskaitas ir Karsavinas. Bulaką dažnai matydavau Karsavinų namuose, tačiau užmegzti artimesnių santykių jiems nesisekė. Irina buvo panaši į savo gražiąją tetą baleriną Tamarą Karsaviną. Kai Irina gyveno pas ją Londone, teta bandė ją ištekinti, bet Irinai niekas nepatiko. Ji labai mylėjo tėvą ir norėjo sutikti vyrą, panašų į jį, tačiau tokio nesutiko.

Karsavinas ir toliau dėstė Vilniaus universitete. 1945 metais dėl „netinkamų“ politinių pažiūrų jam buvo uždrausta dėstyti Visuotinę istoriją, bet leista skaityti estetikos istorijos kursą. Tais pačiais metais jį paskyrė Dailės muziejaus direktoriumi, bet netrukus pašalino iš universiteto ir iš Dailės muziejaus. Tai atsitiko dėl Karsavino atsakymo balsuoti rinkimuose į TSRS Aukščiausiąją tarybą, dėl sovietų okupacijos Lietuvoje pasmerkimo, antitarybinių anekdotų pasakojimo. Prie šių kaltinimų prisidėjo dar jo susirašinėjimas su Paryžiuje gyvenančia dukra Mariana. Kai Karsavinas gavo Marianos laišką ir siuntinį su naujais prancūzų filosofiniais žurnalais, jo bute padarė kratą. Dalį žurnalų Irina atnešė Sezemanui, ir juos pavyko išsaugoti. Mano mama paslėpė juos antresolėje tarp batų. Kai ir pas mus padarė kratą, dėka mamos budrumo žurnalai nerado. Irina pati prisipažino NKVD, kad tai ji stengėsi užmegzti ryšius su Mariana. 1948 metų balandžio 13 dieną ją suėmė ir ištrėmė į Sibirą.

Irinės prisipažinimas nepadėjo išgelbėti tėvo. 1949 metų liepos 9 dieną Karsaviną suėmė, atėmė jo archyvą, o 1950 metų balandžio 21-ąją ištrėmė kalėti dešimt metų viename žiauriausių Abezės lagerių Komijoje prie Poliarinio rato. Ten 1952-ųjų liepos 12 dieną jis mirė nuo tuberkuliozės, būdamas 70 metų.

Karsavinas nebijojo mirties, nes, kaip jis buvo įsitikinęs, mirtis yra vienintelis kelias į netobulos būties nugalėjimą ir susijungimą su absoliutu. Jausdamas artėjančią mirtį, Karsavinas norėjo atlikti išpažintį, bet lageryje kalintis stačiatikių dvasininkas Petras, bijodamas bausmės, atsisakė jį išklaudyti. Tuomet Karsavinas pasiguodė kunigui Antanui Svarinskui ir paprašė, kad paskutinį patepimą jam atliktų katalikų kunigas. Jo išpažintį išklausė lenkų prelatas kunigas A. Kokorizinskis, o Svarinskas padovanojo Karsavinui kryželį su relikvijomis.

Lageryje mirusieji buvo laidojami bevardžiuose kapuose. Gydytojas Vladas Šimkūnas pasirūpino, kad Karsavino kapą įmanoma būtų atpažinti. Per skrodimą jis užsiuvo kūne hermetiškai uždarytą flakoną su Karsavino duomenimis. Epitafiją, Šimkūno prašomas, parašė religinis filosofas Anatolijus Vanejevas, kuris lageryje artimai bendravo su Karsavinu.

1985 metais Karsavinas buvo reabilituotas, 1989 metais rastas jo kapas.

Kai Karsavinas ir jo duktė Irina kalėjo lageriuose, Lidija ir Siuzanai prasidėjo sunkūs laikai. Netrukus po Karsavino ištrėmimo jo šeimą iškraustė iš buto Didžiojoje g. 1 ir apgyvendino buvusiam sargo vieno kambario bute be patogumų Didžiosios g. 24. Taigi jos atsidūrė tame pačiame name, kur gyveno Sezemano šeima. Jų butas buvo pirmame aukšte prie pat įėjimo į laiptinę, kurioje trečiame aukšte mes gyvenome. Mes dažnai matydavomės ir stengdavomės jas palaikyti ir kuo galime padėti.

1950 metais Sezemaną ištrėmė į Sibirą, mano mama įsidarbino, o aš lankiau paskaitas. Lidija prižiūrėjo mano ketverių metų brolių Georgijų. Ji lankė mus visus sergant, atnešdavo maisto. Mes visi gyvenome skurdžiai, bet Lidija mokėjo gražiai patiekti paprastą patiekalą. Pamenu, kaip kartą ji atnešė man kiaušinieneį porcelianinėje lėkštėje, papuoštą salotų lapų vainiku, apibarstytą žalumynais ir apdėliotą pakepintos duonos gabaliukais.

Broliai ji dažniausiai virdavo košes, puošdavo uogomis, cinamonu ar džiovintais vaisiais.

Netrukus po Karsavino suėmimo Siuzana buvo pašalinta iš Dailės instituto, kuriame ji studijavo tapybą. Jai teko įsidarbinti braižytoja, nes ji su motina liko be lėšų pragyvenimui. Netrukus po to Lidija ir Siuzana buvo išvartotos iš buvusio sargo buto. Po ilgų paieškų jos išsinuomojo kambarį Pavilnyje. Mūsų šeimai irgi buvo liepta išsikraustyti. Nuo to laiko mes susitikdavome rečiau.

1955 metų liepos 20 dieną iš Sibiro grįžo Irina. Kurį laiką ji gyveno su motina ir seserimi Pavilnyje. Po reabilitacijos jai paskyrė dviejų kambarių butą Vandentiekio g. 40-26. Čia persikraustė visa šeima, prasidėjo geresni laikai. Irina pradėjo dėstyti Vilniaus universitete anglų kalbą.

Toks ramus gyvenimas tęsėsi apie šešerius metus, kol šeimoje vėl atsitiko nelaimė. 1961-aisiais mirė Lidija Karsavina. Dukterys labai išgyveno, ypač Siuzana. Irina buvo stipresnė ir stengėsi seserį nuraminti. Tačiau kalėjimas lageryje pakirto jos sveikatą. Būdama 70 su viršum metų Irina patyrė insultą, apkurto. Netrukus ji mirė nuo antro insulto.

Siuzana liko viena. Mes stengėmės ją paguosti, nuraminti, palaikyti, bet ji jautėsi gyvenimo nuskriausta, nelaiminga. Depresijos apimta nieko nenorėjo veikti, niekuo rūpintis. Jai pasiūlė atgabenti Karsavino palaikus į Lietuvą, bet ji atsisakė. Vėliau Siuzanai prasidėjo senatvinė dimensija, ir ją prižiūrėjo

kaimynė. Ji mirė ligoninėje 2003-ųjų kovo 14 dieną būdama 83 metų.

Lidija Karsavina su dviem dukterimis palaidota stačiatikių kapinėse Liepkalnio gatvėje.

Vilniaus Levo Karsavino vidurinėje mokykloje įsteigtas Karsavino šeimos memorialinis muziejus.

Levą Karsaviną primena memorialinės lentos Vilniaus universiteto kieme, Didžioji g. 1 Vilniuje, ir Krėvės g. 17 Kaune.

Vilniaus universitete 1997 metais buvo surengti tarptautiniai Levo Karsavino skaitymai lietuvių, rusų, prancūzų kalbomis, kolokviumas knygos „Levas Karsavinas. Europos kultūros istorijos“ (Vilnius: Vaga, t. 1–5, 1991–1997) antrojo leidimo proga.

2018-ųjų sausį sueina 90 metų, kai Karsavinas pradėjo dėstyti Kauno universitete.

Karsavinas mylėjo Lietuvą, nepasitraukė iš jos po Antrojo pasaulinio karo, daug pasidarbavo Lietuvos kultūrai ir tapo jos neatskiriama dalimi. Svarbiausiu savo kūrinium žymusis filosofas laikė poemą „Apie mirtį“ (1932), kurioje rašė apie gyvenimą, mirtį, kančias, džiaugsmus, laimę. Kertinis Karsavino kūrybos akmuo yra mokymai apie pasaulio vienybę – kiekvienas individas yra svarbus, nes jis – tos vienybės dalelė.

Karsavinas mylėjo savo tėvynę Rusiją, ilgėjosi jos ir jaudinosi dėl jos likimo. Jis svajoto prieš mirtį aplankyti jam brangias vietas ir baigti gyvenimą vienuolyne. Deja, grįžo į tėvynę kaip kalinys ir turėjo mirti Gulago lageryje toli nuo savo šeimos.

Natalija KLIMANSKIENĖ

Vilma Sezemanienė, Siuzana Karsavina (sėdi), Natalija Klimanskienė J. Tumo-Vaižganto gatvės namo kieme. 1938.
Natalijos Klimanskienės asmeninis archyvas

